

<!-- /* Style Definitions */ p.MsoNormal, li.MsoNormal, div.MsoNormal {mso-style-parent:""; margin:0cm; margin-bottom:.0001pt; mso-pagination:widow-orphan; font-size:12.0pt; font-family:"Times New Roman"; mso-fareast-font-family:"Times New Roman";} p {mso-margin-top-alt:auto; margin-right:0cm; mso-margin-bottom-alt:auto; margin-left:0cm; mso-pagination:widow-orphan; font-size:12.0pt; font-family:"Times New Roman"; mso-fareast-font-family:"Times New Roman";} @page Section1 {size:595.3pt 841.9pt; margin:70.85pt 70.85pt 70.85pt 70.85pt; mso-header-margin:35.4pt; mso-footer-margin:35.4pt; mso-paper-source:0;} div.Section1 {page:Section1;} -->

512. MEKTUP

MEVZUU: Yakup peygamberin a.s Yusuf peygambere muhabbet sırrının keşfi.

Bu arada, bazı acayip sırlar ve garip ilimler.

NOT: İmam-ı Rabbani Hz. bu mektubu, Şeyh Nurhak'a yazmıştır.

Allah'a hamd olsun. Onun seçmiş olduğu kullarına da selâm.

Pek değerli kardeşim Şeyh Nurhak; Yakub'un, Yusüf'e olan mahabbetinden sormuş. Resulullah Efendimize ve onlara salâtlar ve selâmlar. Hem de ihtimamla ve şevkle...

Bu mananın inkişafı babında şevk; bir müddetten beri bu Fakir'de dahi var.

Onun şevki de, bu Fakir'in şevkine ilâve edilince; külliyetimle, o inceliğin keşfine

yöneldim. Hem de ihtiyarsız olarak...

Bunun üzerine ilk nazarda zahir olan Şu oldu ki, onun yaratılışı, hüsnü ve cemali, bu dünya hayatı yaratılışı cinsinden değildir. Keza, dünyanın hüsnü ve cemali cinsinden de değildir. Elbett onun cemali, cennet ahli cemali cinsindedir.

Şu dahi, müşahede edilmiŐtir ki, onun güzelliği, bu dünya hayatında olmasına rağmen, huri gılman güzelliği ile bir müşabeheti vardır.

Sonra,

Bu babda, Allahu Teala'nın fazlı keremi ile feyiz yollu gelenleri, tafsilatı ile yazıp size gönderdim.

Bir ayet-i kerime meali:

"Sübhansın Allahım, senin bize öğrettiğinden başka ilmimiz yoktur."(62/32)

Bir Şiir:

Tuttular beni aynaya sanki kuŐlarıyım;

Kavlini ezeli ustanın konuşmayalım...

Burada, şöyle bir sûru sorulabilir:

-Yakup peygamberin, Yusuf peygambere ifrat derecedeki mahabbetinin manası nedir? Onlara salât ve selâm olsun. Halbuki. Allahu Teala, onun hakkında ve ecdad-ı kiramı hakkında şöyle buyurdu:

"Kuvvetler ve basiretler sahibi kullarımız İbrahim, İshak ve Yakub'un."(38/45)

"Çünkü, biz onları katkısız, (şaiibesiz), bir hasletle -ki (bu daima) yurdlar

ını hatırlama

(ları ve onun için çalışmalarıdır-

halis insanlar yaptık."(38/47)

"Çünkü, onlar, katımızda; cidden seçkinlerden,

hayırlardandır."(38/47)

Onların durumu böyle olunca; nasıl olur da, yüce Hak'tan başkasına taalluk, enbiyanın şanına yakıştırılır? Hem de kuvvetler ve basiretler sahibi olarak... Sonra, seçkin halislere, nasıl mahlukların mahabbeti, yerinde olur... Kaldı ki bunun için:

-Hakkın başkasına taalluk değildir, denemez.

Çünkü mahluklar, ancak, yüce Hakkın hüsnüne ve cemaline bir aynadır. Nitekim, sofiye bu manaya kail olmuştur. Vahdet şühudu için de, kesrette müşahedesinde cevaz vermişlerdir. Mümkinat suretlerinin tecelli ve zuhur yerlerinde müşahedeleri ve mükâşefeleri isbat eylemişlerdir. Yani bu dünya hayatında... Amma uhrevi rüyet hariç. Zira, bu gibi keşifler ve müşahedeler, saliklere bu fani dünya

hayatında zuhur eden şeylerdendir. Yani tevhidin ağır basması vaktinde. Halbuki, ümmetin havassı, bundan is-tinkâf edip sakınırlar. Ümmetin havassının durumu anlatıldığı gibi olunca; bu hallerin sübutuna enbiya hakkında nasıl ihtimal verilir? Hem de, seçkin ve hayırlı oldukları halde... Hatta, böyle bir şeyin, onlar hakkında tasavvuru dahi, aynen vebaldir.

Bunun için şu cevabı veririm:

-Bu sorunun cevabı, bir mukaddimeye binaen anlatılacaktır. Şöyle ki:

Ahiretin hüsnü ve cemali, aynı şekilde, oranın nimetleri ve lezzetleri dünyanın hüsnü ve cemali gibi değildir. Keza, dünyanın lezzetleri ve nimetleri gibi de değildir. Zira, oranın hüsnü ve cemali, hayır içinde hayırdır. O nimetler ve lezzetler dahi, şanı yüce Mevlâ katında beğenilmiştir; makbuldür. Buranın bütün hüsnü ve cemali ise, serdir; noksanlıktır. Bütün bu nimetler ve lezzetler dahi, makbul değildir; makbul olmadığı gibi, iyi de görülmemektedir.

Anlatılan mana icabı olarak, dünya yüce Mevlâ'nın gazap yeri, ahiret ise, onun rıza yeri olmuştur.

Şöyle sorulabilir:

-Mümkünün hüsnü ve cemali, yüce mukaddes Hazret-i Vücup mertebesinde müstear olunca, mümkün dahi, o hüsne ve cemale bir tecelligâh ve bir zuhur yeri olmaktan başka bir şey olmaz. Zira, mümkünin kendisi için olan bir şey yoktur. Kendisinde her ne var ise, hepsi Hazret-i Vücupdan müsteardır.

Mana üstte anlatıldığı gibi olunca, iki yerdeki değişiklik nereden geliyor? Biri, razı olunan ve makbul oluyor, diğeri de makbul ve iyi olmuyor!..

Bunun için derim ki:

-Bu soruların cevabı dahi, birkaç mukaddimeye mebnidir. Şöyle ki:

BİRİNCİ MUKADDİME

Tamamı ile alem, şanı büyük Vacib Zat'ın sıfatlarının mazharları ve isimlerinin tecelligâhlarıdır. Esmâ ve sıfat kemalâtının dahi, aynalarıdır.

İKİNCİ MUKADDİME

Vacib sıfatları, her ne kadar vücûp dairesine dahil ise de, lâkin onlara vücûdda ve kıyamda Hazret-i Zat'a ihtiyaç sabit olunca, kendilerinde imkândan bir rayiha bulunmuştur. Zati vücûp onlar için kafi değildir. Zira onların vücûbu, kendileri için değildir; Vacib Zat içindir. Onlara:

-Zatın gayrıdır, denmesi dahi, gayriyet lâzımdır. Çünkü, aralarında ikilik vardır.

-İkilik iki mütegayirdir (yani başka başka şeylerdir) kaziyesi, akıl erbabı katında mukarrerdir.

Mana üstte anlatıldığı gibi olmasına rağmen; onlar hakkında imkân ıtlakı yerinde olmaz. Zira, böyle bir şey hüduş vehmini verir. Zira, onlar katında her mümkün hadistir.

Kaldı ki, gayr olan bir şey için, vücup cevazı vermek dahi yerinde olmaz. Yani o makamda... Zira, böyle bir şey, onların yüce mukaddes Hazret-i Zat'tan ayrıldıkları vehmini verir.

ÜÇÜNCÜ MUKADDİME

Her ne şey ki onda imkân rayihası vardır; haddizatında onda adem mecali vardır, isterse, böyle bir ademin husulü muhal olsun. Çünkü, bunun muhal oluşu, kendi özünden değil; bir başka mahalden gelmektedir.

DÖRDÜNCÜ MUKADDİME

Vacib Teala'nın isim ve sıfatlarının; vücud canibinde hüsnü ve cemali nasıl var ise, adem ihtimali canibinde dahi, bir hüsnü ve cemali vardır. İsterse, bu hüsnün sübutu vehim ve his mertebesinde olsun, ademe münasip ve komşudan emanet olsun... Zira, adem haddizatında serden ve noksandan başka nasibi olmayan bir şeydir. Vücud ise, bütünüyle hayır ve kemal, tamamı ile hüsn ve cemaldir.

Şunun bilinmesi yerinde olur ki, ademde hissedilen hüsn; hanzale gibidir. Üstü şekerle kaplanmış olup tatlı olduğu vehmini verir.

BEŞİNCİ MUKADDİME

Yüce Allah'ın keremi sayesinde, keşfi nazarla açığa çıktı ki, mümkünin adem canibinde, kendisi için bu dünya hayatında kemal-i iktidarla terbiye hasıl olmuştur. Sun'u kâmil ise, his ve vehim mertebesinde onun için sebat ve istikrar sabit olmuştur. Adem ihtimali canibinde bulunan sıfatların hüsnüne ve cemaline mazhar kılınmıştır.

Şu dahi vuzuha kavuştu ki, ahiret hayatında, mümkinin vücud canibi ağır gelecek ve onların vücudu canibinde bulunan hüsne ve güzelliğe de mazhar kılınır.

Üstte anlatılan beş mukaddimeyi bildikten sonra; bu dünya hayatının hüsnü ve cemali ile, öbür hayatın hüsnü ve cemali arasındaki fark vuzuha kavuşur, iki hayattan birinin güzelliği ile, öbürünün çirkinliği açığa çıkar. Rıza olunanla, razı olunmayan ayırd edilir.

Yapılan bu tahkikattan, bu sual çözülmüş oldu. Birinci sual üzerine mebni olan mukaddime dahi açıklandı. Ki bu mana, anlayışlı ve düşünceli kimseye gizli değildir.

Bu mukaddimeyi izah ettikten sonra, birinci sualin cevabında şanı büyük Allah'ın fazlı ile derim ki:

-Sarih keşifle malum oldu ki, Yusuf (as) peygamberin vücudu, her ne kadar bu dünya hayatında zuhura gelmiş ise de; lâkin, onun vücudu, uhrevi hayattandır. Bu dünyada bulunan sair mevcudatın vücudu aksine durum budur.

Onun vücud tarafı ağır basmış; isimlerin ve sıfatların vücuduna taalluk eden hüsne ve cemale mazhar kılınmıştır. Nefsi ile veya aslı ile ondan, ademe taalluk şaibesi atılmıştır.

Böylece, kendisi ve aslı, bütün çirkinliğin ve noksanın aslı olan ademden temiz kılınmış, vücud canibi nurunun istilâsından başka bir şey bırakılmamıştır. Bu dahi, cennet ehlinin nasibidir.

Bu durumda, onun hüsnü ve cemali ile taalluk, cennet hüsnü ve cemali ile taalluktur. Zaruri olarak, cennet ehlinin hüsnü ve cemali beğenilir ve kâmillerin

nasibi olmuş olur. (Yahut ona taalluk, herkesin nasibi olur)

Çünkü, o hayatın taalluku ve mahabbeti; o hayatın sahibine taalluk edip mahabbet etmenin aynıdır. Zira o hayat, onun hikmet tılsımından ve cemal nikahından başka bir şey değildir. Yani kibriya nidası gibi... Bu manada:

"Allah selâm evine davet eder."(10/25) mealine gelen ayet-i kerime nass-ı kafidir. Ayrıca bu mana için, şu ayet-i kerime yazılı bir hüccettir:

"Allah ahireti murad eder."(8/67)

O kimse ki; ahiretle taalluku, dünyaya taalluku gibi kötü bulur ve onu, şanı yüce Mevlâ taallukuna mugayir sayar, hiç şüphe edilmeye ki o, ahiretin hakikatini olduğu gibi bilmemektedir. Gaibi, şahide kıyas etmiştir. Hem de, arada açık fark bulunmamasına rağmen...

Şayet Rabia-i Miskine cennetin hakikatına olduğu gibi, muttali olsaydı; cenneti yakma fikrinde olmazdı. Onunla taalluku dahi, Mevlasına taalluk için mugayir bulmazdı.

Bir başka kimse ise:

"Sizden bazıları dünyayı ister; sizden bazıları da ahireti ister"(3/152) mealine gelen ayet-i kerimede anlatılan her iki taifeden şikâyet etmiştir.

Allahu Teala, onlara insaf versin. Şöyle bir şey nasıl tasavvur edilir ki: Allahu Teala, cennete davet etsin; sonra da, bu davetine icabet edenlerden şikâyet

eylesin.

Şayet o mukaddes yerle taalluk mezmun olsaydı; yahut onda zem şaibesi olmuş olsaydı, cennet rıza yeri olmazdı. Rıza ise, öyle bir şeydir ki, makbul mertebelerin nihayetidir.

Elbette dünya gibi olan gazaba uğramıştır. Gazap sebebi ve zem illeti ise, o ademdir ki, her kabahatin ve noksanı naslıdır. O, dünyanın nasibi olmuş; dolayısı ile, mel'un olmasına da sebep olmuştur. Ademden teberri hasıl olduğu zaman; zem ve kabahat şaibesi dahi zail olur.

Rızanın olmayışı, makbuliyetin bulunmayışı da; düşmanların nasibidir.

Artık orada rıza, kabul, vücud, nar, vasi ve vusul, rahat ve sürurdan başka bir şey asla kalmaz.

Muhbir-i Sadık Resulullah (sav) Efendimiz cennet için şöyle buyurdu:

"Cennet yabandın oranın ağaçları:

-"Sübhanellah ve'l-hamdülillah ve la ilahe illallahü vallahü ekber..."

diye okuyacağın tesbihtir."(Allah Sübhandır, Allah'a hamd olsun. Allah'tan başka ilâh yoktur. Allah en büyüktür.)

Burada, harflerin ve kelimelerin suretinde temessül eden tenzihi mana; orada ağaç suretine girecektir. O ağaca taalluk, onunla lezzet almak, tenzihi manaya taallukun ve onunla lezzet almanın aynıdır. Bu kıyas devam edip gider.

Anlatılan manada, sofiye-i aliyyenin beyan ettiği tevhid ve ittihad sırlarına gelince, ki onlar, bu dünya hayatında bulunan güzel mazharlara inip onlara aşık olmuşlardır. Onların zımnında, şühud ve müşahede isbat eylemişlerdir. O mazharların hüsnünü ve cemalini yüce Mevlânın aynen hüsnü ve cemali bilmişlerdir. Hatta bazısı şöyle demiştir:

-Her lezzetli yemekte senin zevkini aldım...

Bazıları dahi şöyle demiştir:

Cemalin, bugün perdesiz zahir olduğu için;

Hayretteyim, feryada bırakma vaadi niçin!..

Üçüncü bir zat ise şöyle demiştir:

Onlar bir kavm, susuzluktan değil su içmeleri;

Ancak sebeptir kadehte maksudu görmeleri...

Bu cümlelerin doğruluğu, bu Fakir'in fehminden uzaktır. Keza vicdanından da... Yani bu dünya hayatında...

Onda, bu inceliklere tahammül takatini bulamıyorum. Bu devletin kabulü için onda kabiliyet de görmüyorum. Şayet onda bir kabiliyet ve takat olsaydı; kendisine gazab edilmiş olmazdı. Bu manada, Resulullah (sav) Efendimiz şöyle buyurdu:

"Dünya mel'undur."

Keremlere lâyük olan, bu makamlara kabiliyeti bulunan cennettir. Bu arada:

-Her lezzetli yemekte, senin zevkini aldım manası, cennet taamı için doğrudur; dünya taamı için değil... Zira, dünya taamı, adem suyu ile zehirlenmiştir. Dolayısı ile, öyle bir şeyin irtikâbı iyi bulunmaz.

Bu Fakir'in katında, her şahsın cenneti bir ism-i İlâhi'nin zuhurundan ibarettir. Bu ism-i ilâhi dahi, o şahsın taayyün mebdeidir.

Bu isim, ağaçlar ve ırmaklar suretinde zuhur eder. Keza, huriler, köşkler, vildan, ğılman olarıktan da zuhur eder.

ilâhi isimlerde alçaklık ve yükseklik itiban ile, camiiyetin bulunması ve bulunmaması itiban ile değişik olduğu gibi; cennetlerde dahi o miktar değişik farklar vardır.

Şayet şühud ve müşahede bu zuhur zımında sabit olur ise, iyidir; güzeldir. Bir şeyi yerinde vaz etmektir. Amma o gibi kelimeleri yerinde olmayan manaya itlak

etmek, bir cür'ettir; bir şeyi yerine vaz etmemektir.

Sofiye, matluba olan mahabbetlerinin taşkınlığından; ona karşı tam iştiyaklarında ruh burunlarına ulaşan bir şeyi bir ganimet bilmişlerdir. Yani matluptan bir rayiha olarak... Onu, mahabbet sarhoşluğunun istilâsından, matlubun ve maksudun aynı zannetmişlerdir. Onunla, matlubun kendisine lââyık bir şekilde, aşık muamelesi etmişler ve ondan çokça haz almışlardır. Böylece, müşahedeyi ve mükâşefeyi dahi sabit görmüşlerdir.

Bir şiir:

Gelince ayak sesi herhangi bir yandan;

Alırım kokunu da geçerim o dem candan.

Evet,

Bu gibi muameleler, aşıklık halinde caizdir. Kararın ve istirahatın olmayışı, mahabbetin ağır basmasındandır. Hatta güzeldir; zira, yüce Sübhan Allah içindir. Tek matlubun lika şevkinden neş'et etmektedir. Elbet bunların hataları, sevap hükmünde olup sekir halleri dahi sahiv sayılır. Bir haberde anlatıldığına göre, Bilâl'in (ra) (SİN) harfi, Allah katında (SİN) harfi yerindedir.

Bir mısra:

Senin EŞHEDÜ'nden, daha yerindedir Bilâl'in EŞHEDÜ'sü...

Şunun da bilinmesi yerinde olur ki:

Cennetlik her şahsın cennete rüyeti; kendi taayyünü ve taşahhusunun mebdei olan ve ilâhi isim miktarına göredir. Ve o isim; ağaçlar, ırmaklar, huri ve gılman kisvesi ile zuhur eder.

Şu manaya ki, o ağaçlar, ırmaklar ve o mukaddes ismin mazharları bulunan diğer şeylerin hükmü, yüce Allah'ın keremi ile bir zaman göz hükmüne girer. Keyfiyeti, belli olmayan bir şekilde o şahsın rüyetine vesile olur. Daha sonra, asli haletine döner. Ve onu, kendileri ile meşgul etmeye başlarlar. Bu iş, taa sonsuzlara kadar sürüp gider. O tecelli-i berki gibi ki, onu bu dünya hayatında isbat etmişlerdir. Çünkü isimlerin ve sıfatların hicaplarındaki zat tecellisi, bu devlete istidadı olanlar hakkında daimidir.

Bir müddet sonra, isimlerin ve sıfatların hicapları kalkar. Hazret-i Zat, isimlerin ve sıfatların hicapları olmadan tecelli eder.

Anlatılan ilâhi isim, yüce Zat itibarlarından bir itibar olduğundan; her şahsın rüyetine taalluk eden, o zati itibar olur. Bu dahi, zaruri olarak, o 'şahsın terbiyesine gelendir.

Burada, parçalanma ve bölünme tevehhüm edilmeye... Çünkü, yüce Zat, tamamı ile o itibardır. Bazısı bu itibar, bazısı da bir başka itibar demek değildir. Zira, böyle bir şey, hüdus ve noksan alâmetidir. Allahu Teala, böyle bir manadan yana yüceliğe sahiptir.

Demişlerdir ki:

-Yüce Allah'ın zatı, tamamen ilimdir; tamamen kudrettir; tamamen İradedir.

Her itibar, her ne kadar zatın tamamı ise de; lâkin, görülen o bir itibardır. Başka itibarlar değildir. Bu manadan olarak, yerinde olur ki; şu ayet-i kerimenin sırrı talep edile:

"Gözler onu kavrayamaz."(6/103)

Burada, şöyle bir şey denemez:

-Zatlar arasında bir ayırd etme olmayınca; onlardan her biri zatın aynı olunca; birçok itibarlar arasında, rüyetin taallukunu bir itibara vermenin manası nedir?

Çünkü şöyle deriz:

-Bu itibarlar, her ne kadar zatın aynı ve onlardan her biri dahi diğerinin aynı olsa ve aralarında keyfiyeti! olan bir temyiz ve imtiyaz bulunması dahi; yani keyfi aleme esir olmuşlar katında muteber olduğu şekilde... Lâkin aralarında lâkeyfi manada bir imtiyaz vardır.

O kimseler ki, bu keyfi alemden halâs olup, lâkeyfi bir ittisal ile lâkeyfi alemle ittisal etmişlerdir, iş bu lâkeyfi imtiyaz onlara gizli değildir. Hatta onlara bu imtiyaz, açık bir şekilde belli olur. Tıpkı kulağın, gözden ayırd edildiği gibi. Yani o imtiyazı bu kadar açık bulurlar.

Evet, bir kimsenin nasibi ki, ism-i cami olmuştur; itidal üzere, değişik derecelerine

göre onun bütün yüce mukaddes Zat itibarlarından nasibi olur. İsterse icma yollu olsun. Onun rüyeti dahi, onların bütününe taalluk eder. Lâkin, icmal camiiyeti dar olduğundan; ki bu, onun nasibidir ve daima ona lâzımdır, dolayısı ile idrak ve ihata onun hakkında yoktur. Ve:

"Gözler, onu idrak edemez"(6/103) manası doğru ve yerinde olur. Kaldı ki, şu ayet-i kerime de sarihtir:

"Söz itibarı ile Allah'tan daha doğrusu kimdir?"(4/87)

Şunun da bilinmesi yerindedir:

Âllahu Teala, pek tamam bir şekilde, bir kulunu, keremi ile fena devleti ile müşerref eyler ise, kendi mahiyeti olan ademden dahi halâs edip ondan yana ayn ve eser olarak bir şey bırakmaz ise, bundan sonra ona, bu fena misli bir vücut verir ki, ahiret hayatı vücuduna benzer. Bunun ayrıca, mümkünin vücut canibi ağırlığına da taalluku vardır. Yani o İlâhi isimler ve sıfatlar canibi vücudunun kemalâtına dahi mazhar olur.

Üstte anlatılan mananın tahkiki, daha önce de geçti.

Yusuf (as) peygamber, bu devletle, ilk vücudunda müşerref olmuştur. Bu anlatılan irfan sahibi ise, ikinci doğumu ile meydana gelen ikinci vücudu ile müşerref olmaktadır.

Anlatılan mana, onun yaratılışında olduğundan; Âllahu Teala ona zahir güzelliği

de ihsan eyledi. O irfan sahibi ise, elde ettiğini çalışma zahmeti ile elde ettiğinden; onun için batın nuru ile iktifa edilip kendisi için zahiri güzelliği ahirete bırakılmıştır.

Anlatılan manadaki irfan sahibi, her ne kadar peygamber olmasa dahi; lhakin, enbiyaya tebaiyetle, enbiyaya has bu devlette onların ortaklığı vardır. Onlara salât ve selâm olsun.

O, her ne kadar uydu olsa dahi, lâkin, onların nimet sofralarına oturmuştur. Her ne kadar hizmetçi ise de, lâkin, hizmeti görülenlerle oturma durumu vardır. Her ne kadar tabi olsa da tabi olunan zatlarla arkadaşlığı vardır. Hatta, buna çok kere öyle sırların ihsanı yapılır ki; enbiya dahi onlara imrenir. Nitekim, bu manayı, Muhbir-i Sadık Resulullah (sav) Efendimiz haber vermiştir.

Ancak, böyle bir muamele cüz'i fazla dahildir. Külli manada fazilet, ancak enbiyaya mahsustur. Onlara salât ve selâm olsun. Bu fazilet dahi, enbiyaya mütabaatı sebebi ile müyesser olduğundan; onlardan sayılır. Ve bu hali anlatılan irfan sahibi, onların emanetlerini taşıyandan başkası değildir.

O peygamber hakkında şöyle gelmiştir:

"Andolsun, peygamber olarak gönderdiğimiz kullarımız hakkında bizim geçmişe sözümüz vardır."(37/171)

"Muhakkak onlar, mansur olacaklardır?"(37/172)

Bu mana Nass-ı Kur'ani'dir. Bu büyüklerin, şanının büyüklüğü; başkalarının şanı üstündedir. Böylece, her şeye karşı onlara yardım gelmiş; kendilerini galiplerden eylemişlerdir.

Burada şöyle bir şey sorulabilir:

-Tam manası ile fenadan sonra, kendisine böyle bir vücut verilen irfan sahibi; aynı şekilde bu verilen vücut ile his ve vehim mertebesinde mevcut olur mu? Yani bu dünya hayatında, sair mevcudat gibi. Yoksa bu mertebeden çıkar mı? Çıktığı takdirde, kendisine harici bir vücut arız olur mu, yoksa olmaz mı? Evliya katında mukarrer mana şu ki: Hariçte yüce Sübhan Hak'tan başka mevcud yoktur.

Bunun için şu cevabı veririm:

-İşin sonunda malum olan şu ki, onun çıkacağı ve işin özüne bağlanacağıdır. Vehim mertebesi hükmü, işin özü hükmü gibidir (yani nefs-i emr hükmü). Amma sebat ve tekarrür itibarı ile... Lâkin o, hakikatta işin özü değildir. Zira işin özü, bu mertebenin de ötesindedir. Bu mertebe, vehim ile hariç arasında bir berzah gibidir.

Uhrevi hayat mevcudatına gelince, onların tamamı, işin özü mertebesindedir. Hatta, sekiz sıfat dışında kalan, vacibiyet sıfatları dahi, tamamen o mertebede bulunmaktadır. Hariç mertebede ise, Zat-ı Akdes'ten ve onun sekiz sıfatından başkası yoktur.

Şimdi, bu durumda, mevcudat için, üç mertebe zuhura gelmiştir. Şöyle ki:

a) Vehim mertebesi. Bu mertebe, bu dünya hayatında bulunan pek çoklarının nasibidir. Enbiya, bütünüyle, bu mertebeden hariç bulunmaktadır. Keza, melâike-i kiram dahi onlar gibidir; zira bunların vücudu, uhrevi hayat vücuduna münasiptir. Evliya-ı izamdan dahi, pek azı bu devletle müşerref olmuşlardır. Ve vehim mertebesinden kurtulup işin özüne mülhak olmuşlardır.

b) Nefs-i emir (işin özü veya aslı) mertebesidir. Bu mertebede, yüce Vacibiyet sıfatları ve ef'ali vardır. Melâike-i kiram dahi, bu mertebede mevcut olmuşlardır. Uhrevi hayat vücudu dahi, bu mertebede sabittir. Keza enbiya ve evliyadan pek azı bu mertebeye çıkarlar. Ancak fark şu ki: Şanı yüce Vacib sıfatları bu makamın merkezinde bulunmaktadır. Ki bu, oranın en şerefli parçasıdır. Sair mevcudat dahi, bu merkezin etrafında ve civarında bulunmaktadır. Yani istidadlarına göre.

c) Hariç mertebedir. Burada mevcut olan zattır ve sekiz vacibiyet sıfatıdır. Şayet bir fark var ise, o da merkez ve merkezin gayrı itibarına göredir. Zira, en şerefli olan, Zat-ı Akdes'e bağlanandır.

Burada şöyle bir soru sorulabilir:

-Vehim mertebesinde çıkıp nefis-i emre (işini özüne) girmenin meziyeti nedir? Ve hangi yakınlık buna bağlıdır?

Bunun için şu cevabı veririm:

-Her hayrın ve kemalin, hüsnün ve cemalin menşei o vücuddur. Vücut için, her ne miktar kuvvet ve istikrar ziyade hasıl olur ise, o sıfatlar o nisbette daha ekmele olur.

Hiç şüphe edilmeye ki, nefis-i emri olan vücut, vehmi olan vücuddan daha kuvvetli ve daha sabittir. Dolayısı ile, zaruri olarak ondaki hayır ve kemal dahi daha tamam ve daha kemalli olur.

O kimsenin yakınlığı hakkında nasıl bir kelâm olabilir ki? O yüce Zat'ın sıfat ve efalinde mevcut olmuştur. Kendisi için, halikiyet ve razikiyet ve bunlardan başka

sıfatlarda bir komşuluk hasil olmuştur.

Şunun bilinmesi yerinde olur ki, adem sübutu; keza kendisinde adem şaibesi mülâhaza edilen kemalât sübutu tamamen his ve vehim mertebesinde bulunmaktadır, isterse bu kemalât, sıfatlara bağlı kemalâttan olsun. Zira, ademden tamamı ile teberri hasil olmadıktan sonra; kendisinden ademin aynı ve eseri zail olmayınca, nefs-i emr (işin aslı veya özü) mertebesinde vâsıl olmaya lâyık değildir. İsterse vehmi sübutta, kuvvet ve zaaf itibarı ile dereceler bulunsun.

Çünkü adem, her ne miktar kuvvetli olur ise, vehim mertebesine taalluk dahi, o miktar çokça olur, Zaaf bulunca da, oldukça azalır.

Evliyadan çoğu, adem mertebesini geçmişlerdir. Ademden yana, kendilerinde.eserden başka bir şey kalmamıştır. Madem ki bu eser onlarda baki kalmıştır; nefs-i emr (işin özü-aslı) mertebesine giremezler. Lâkin, vehim mertebesini geçip onun son noktasına ulaşırlar. Bu nefs-i emr mertebesine bakanlardan olurlar; kendilerine bu makamdan bir nasip gelir Hisse gelen bir mana şu ki: Enbiya-ı kiram ve melâike-i izam; keza enbiyaya tabi olanlardan bazıları -bunlar her ne kadar az ise de- nef-i emr (işin özü) mertebesine vâsıl olmuşlardır. Bunlardan her birinin orada has bir yeri, -kendine göre bir makamı vardır. Ve bu durum, onların değişik derecelerine göre olmaktadır.

Kur'an harfleri ve kelimeleri dahi, orada müşahede edilmektedir. Ve bunların makamları, enbiyanın makamından yukarıda görülmektedir. Onlara salât ve selâm. Sanki onlar bu makamdan çıkmış; bu makamla, kendisine vusulden evvel daha yukarısı ün bir berzah olmuşlardır. Ve orada kalmayı tercih etmişlerdir. Zira, fevkani makam, Vacib Teala'nın zatına ve sıfatına mahsustur. Hariçte, yüce Sübhan'dan gayrı mevcüd yoktur. Bu harflerde ve kelimelerde de, hüdus damgaları bulunduğundan; o makamın vusul kabiliyeti kendilerinde yoktur. Lâkin, kıdem itibarı ile o mertebesi cümle mevcudatınkinden ileridir. Ve o mertebenin medlûlatı eteklerine dahi, bunlar için temessük vardır.

Nefs-i emr (işin aslı-özü-asıl makam) müntehasında ikamet eden büyüklere gelince, bunların nazarları, fevkani mertebeyedir; Bunlar, bütün külliyetleri ile, göz olmuşlardır. Bu dahi, o makama böyle daimaları kemal-i şevklerinden ileri gelmektedir.

Asıl şaşılacak mana şu ki: Kendileri için, böyle bir yerleşmenin ve ikametinin mevcudiyetine rağmen:

"İnsan, sevdiği ile beraberdir"; mana hükmüne göre; onların mahsupları ile, keyfiyeti meçhul olan bir manada beraberlikleri vardır.

Bunlar, onunla beraberdirler; amma nefisleri olmadan. Onunla ünsiyet ve ülfet halleridir; amma ikilik ittihadı olmadan.

Bu esnada o mukaddes mertebe ile, Kur'an kelimelerinin ve harflerinin maiyeti mülâhaza edilince, malum oldu ki, bu maiyetin başka maiyetlerle hiçbir nisbeti yoktur. Ve o, cidden yüksektir; idraki de mümkün değildir. Şunun için ki o, batınlar batınına bağlıdır. Orayı anlamak için, mahlukun fehminin ne mecali olsun.

Bu mukaddes kelimelerin ve harflerin üstün şanıındandır ki:

-Kur'an Allah kelâmı olup, mahluk değildir manası varid oldu. Şu dahi malum oldu ki:

-Kelâm-ı nefsi olarak beyan edilen, bu harfler ve kelimelerdir. Nitekim şu manayı, Kazi Adud tahkik etmiştir. Dolayısı ile demiştir ki:

-Bu harfler ve kelimeler, kelâm-ı kadim-i nefsidir. Hem de bir takdim ve tehir

olmadan.

Bu arada takdim ve tehiri dahi, sonradan meydana gelen âletlerin kusurlarına ait kılmıştır.

Bu arada şöyle bir soru sorulabilir:

-Bu harfler ve kelimeler nefsi kelâm olunca gerekir ki, hariç mertebesine dahil ola... Amma daha önce de geçti ki:

-Bunlar o makama dahil değildir.

Bunun için şu cevabı veririm:

-Bu harfler ve kelimeler, zihinlere takdim ve tehirle yerleştiğinden; bu mülâhaza ile; keşfi nazarda, zaruri olarak onun hariç mertebeye duhul etmediği zahir oldu. Amma ikinci kere, takdim ve tehir mülâhazası olmadan mülâhaza edildiği zaman, oraya dahil ve aslına katılmak olarak müşahede edilir. Hatta onunla müttahid olarak görülür. Başkalarının maiyeti ile, bunun maiyetinin ne gibi bir nisbeti olabilir? Çünkü, bunda ittihad vardır; halbuki başkalarının maiyetinde ittihad mecali yoktur.

Sübhanellah...

Bu Kur'an harfleri ve kelimeleri, Kelâm-ı Kadim-i Sübhani'nin nefsi olunca, (yani kendisi) onun zuhuru dahi, diğer kadim sıfatların hilâfına binefsihi zuhur eder. Bu takdire göre harfler ve kelimeler onun nefsidir; takdim ve tehir dahi, onun için bir nikaptan başka değildir. Bunlar dahi arızı olup tekellüm âletinin kusuru

cihetindedir.

Yüce mukaddes Hakkın zatına eşyanın en yakını, Kur'an-ı Mecid'dir. Zilâl aleminde, aslı ile tecelli ettirip izhar eylemiştir. Hem de, zilliyet tozu ona bulaşmadan. Takdim ve tehiri dahi, mahcupların gözlerine perde kılmıştır.

Anlatılan mana icabı olarak, ibadetlerin en faziletlisi, Kur'an-ı Mecid tilâvetidir. Onun şefaati dahi, başkalarının şefaatından daha çabuk kabul görür. Bu başkaları, ister mukarreb melek, isterse mürsel peygamber olsun.

Kur'an tilâveti üzerine tertip edilen iyi neticelerin ve semerelerinin tafsil edilip anlatılması mümkün değildir. Bu tilâvet, Kur'an okuyanı, öyle bir mahalle ulaştırırki, oraya girmeye bir zerrenin dahi mecali yoktur.

Burada şöyle bir şey sorulabilir:

-Bu anlatılan devlet, yalnız Kur'an kelimelerine ve harflerine mi mahsus olmuştur; yoksa, sair inzal buyurulan kitapların ve harflerin bunda onunla bir iştiraki var mıdır? Onlar da bunun gibi, Kelâm-ı Kadim-i Nefsi midir?

Bunun için şu cevabı veririm:

-Hepsinin bu devlette iştiraki vardır. Aradaki fark keşfi *nazarda* şöyle temessül eder: Kur'an-ı Mecid, dairenin merkezi olup, inzal olunan sair kitaplar, hatta ezelden ebede kadar tekellüm edilenler dahi, c dairenin çevresi gibidir. Böylece Kur'an, hepsinin aslı olur. Bütün kitapların en şerefliisidir. Çünkü merkez, daire cüzlerinin en şerefliisidir. Daire noktalarının aslıdır. Sair noktalar dahi onun tafsili gibidir; bu da icmalî...

Bu manada, Allahu Teala şöyle buyurdu:

"Şüphesiz, Kur'an daha öncekilerin kitaplarında da vardır."(26/196)

Burada şöyle bir soru sorulabilir:

-Üstteki tahkikten de anlaşıldığı üzere; başkalarının dedikleri gibi şühud ve müşahede, güzel mazharlar zımında vaki değildir. Yani bu dünya hayatında... O mukaddes mertebeye mazhariyet için, bunlarda kabiliyet yoktur. Bu mazharların dışında, bu hayatta onlar için bir tahakkuk olur mu, yoksa olmaz mı?

Bunun için şöyle derim:

-Bu Fakir'in inancı odur ki; bu hayatın nasibi yalnız ikandır. Gözle görmek ve kalbi rüyetten ibaret olan müşahede -ki bu, değişik derecelere göre olup o imkanın neticesi ve semereleridir- ahirete bağlı bir iştir.

Bu Taife-i Aliyye'nin büyüklerinden olan TAARRUF kitabının yazarı bu babda mesayihin olduğunu anlattı ve şöyle dedi:

-İcma ile karar verdiler ki, yüce Allah bu dünyada kalb ve baş gözleri ile görülemez. Ancak imkan cihetinden olması müstesna.

Şöyle bir soru sorulabilir:

-Ebu Taife-i Aliyye katında mukarrer olan şu ki, yakın mertebesi üçtür:

a) İlme'l-yakin,

a) Hakka'l-yakin,

c) Ayne'l-yakin.

Bu manadan olarak dediler ki:

-İlme'l-yakin; eserden müessire istidlalden ibarettir. Bu da, dumanın varlığını bilmekle, istidlal yollu ateşin varlığına yakın hasıl olması gibi.

Ayne'l-yakin ise, bizzat ateşin kendisini görmektir.

Hakka'l-yakin ise, ateşte tahakkuktan ibarettir.

Mana üstte anlatıldığı gibi olunca ve kalbi rüyet dahi yitirilince, ayne'l-yakin nasıl tahakkuk edecektir? Mutlak olarak, görmemek üzerine meydana gelen mesayihin icmaı nasıl doğruluk kazanır?

Herhalde bu zatın:

-İcma... demekten muradı, mütekaddim mesayihin icmaldır. Halbuki, mütaahhir meşayih, bunun aksine hükmetmişlerdir; kalbi rüyete cevaz vermişlerdir.

Anlatılan hüküm, Fakir'e göre müsbet değildir. Onların beyan ettikleri bu üç derecenin hepsi de, ilme'l-yakin sınıfına dahildir. Henüz istidlalden çıkılmamış ve ilim, ayne tahavvül etmemiştir.

Ayne'l-yakine misal olarak:

-Ateşi görmek... diye anlattıkları, ateşi görmek değildir. Belki de, ateşin varlığına hükmettikleri dumanı görmektir.

İlme'l-yakinde, ilim yolundan, ateşin varlığına dumanın varlığı istidlal olduğu gibi; aynı şekilde bu makamda, dumanı görmek yolundan, ateşin varlığına da istidlal vardır. Bu ikinci olarak anlatılan yakın; birinci yakinden daha kuvvetlidir. Bu da, delilinin kuvvetinden ileri gelmektedir. Çünkü orada, delili bilmek vardır; burada ise, delili görmek.

Aynı şekilde, hakka'l-yakin manasında dahi, dumanla tahakkuk vardır; ateşle değil. Ve onunla da ateşe istidlâl. Bu yakın ise, üstte anlatılan iki yakinden daha tamam ve daha kemallidir. Çünkü bu, dumanın olanın kendisi ile ateşin varlığına istidlaldir.

Üstte anlatılanlardan enfüs ve afak misalleri çıkar ki; ikisi arasında çok açık fark var. Bu manalarda gelen ayet-i kerimeler şöyledir:

"Afakta ve kendi nefislerinde ayetlerimizi onlara göstereceğiz. Ta ki, onun hak olduğu kendilerine tebeyyün etsin."(41/53)

Küre-i arzda ikan sahiplerine ayetler vardır. Keza, kendi nefislerinizde de göremiyor musunuz?"(51/21)

Afakta ve enfüste görülen matlubun alâmetleri, matlubun kendisi değildir. Afakta ve enfüste görülen duman gibidir ki; ateşin kendisi değil; alâmetidir. Bu durumda, afakta ve enfüste muamele; ilme'l-yakinin hakikati olan istidlaldır. Hakka'l-yakine gelince, bunu afakin ve enfüsün ötesinde teşhis etmek gerek.

Sübhanellah... O büyükler matlubu bulmayı nasıl enfüste bulmak söylemiş ve enfüs haricini de bir şeyden saymamışlardır. Onlardan biri şöyle demiştir:

Her şeye koşup durma âmâ gibi... Hemen hepsi sendedir aba gibi...

Bir başka zat ise şöyle demiştir:

Bu cemal tecellisi olmayınca senden uzak;

Ayağı etek, başı yaka altı etmeye bak...

Sahib-i Füsus (Muhyiddin b. Arabi k.s.) dahi demiştir:

-Zattan geien tecelli, ancak kendisine tecelli gelenin suretinde olur.

Ondan başka büyüklerden biri de şöyle demiştir:

-Ehlüllah, fenadan ve bekadan yana her ne görürlerse, onu kendi nefislerinde görürler. Her neye irfan sahibi olurlarsa, yine kendi nefislerinde olurlar. Onların hayreti, kendi nefislerinin varlığındadır. Başta şu mana vardır:

"Nefislerinizde... göremiyor musunuz?"(51/21)

Halbuki bu Fakir'e göre enfüs dahi afak gibi olup, onda hasıl olan bir şey yoktur. Orada matlubu aramak boşunadır. Böyle bir şeyden yana onun bir nasibi yoktur. O şey ki, enfüste ve afakta vardır; ancak matluba istidlaldir. Esas maksuda delâlet, matluba vusul, afakin ve enfüsün ötesine bağlıdır. Sülûkün ve cezbenin gayrına kalmıştır.

Çünkü sülük, afaki şeyler olup cezbe dahi enfüsi seyirdir.

Mana anlatıldığı gibi olunca; sülük, cezbe, afaki ve enfüsi seyir tamamen seyr-i ilellaha dahildir. Onlar demişlerdir ki:

-Sülük ve afaki seyir, seyr-i ilellaha dahildir. Cezbe ve seyr-i enfüsi ise, seyr-i fillaha dahildir.

Ne yapabiliriz ki, onlara öyle zuhur etmiştir; bana da böyle zahir olmuştur.

"Sübhansın, bize öğrettiğinden başka bildiğimiz yoktur."(2/32)

Onların artığı ile geçinen benim gibi miskinde ne güç vardır ki, onların zevki hilâfına konuşa... Lâkin, muamele uyduluktan çıkınca; nail olduğunu söyler. O büyüklere uygun düşer veya düşmez.

Tabi olma durumundan terakki ettikten sonra; Ebu Yusuf'un Ebu Hanife'ye muvafakati, -üstazı olduğu halde- hatadır.

"Rabbimiz, unuttuk veya yanıldıysak, bizi muaheze eyleme."(2/286)

Burada şöyle bir soru sorulabilir:

-Yakin manasında anlatılan bu üç derece, ilme'l-yakine dahil olduğuna göre; ayne'l-yakin senin indinde nedir?

Bunun için şöyle derim:

-Ayne'l-yakin, o haletten ibarettir ki; ateşle dumanın durumu içindir.

Amma delil arayan, duman olan delilin müntehasına ulaştığı zaman; onun için dahi, ateşle dumana sabit olan bir halet meydana çıkar. Bu Fakir'in indinde, iş bu haletten:

-Ayne'l-yakin... olarak tabir edilir. Çünkü bu, istidlal ilminin üstünde ve afakin, enfüsün ötesindedir. İlim mertebesinin nihayeti olan aradan istidlal perdesi kalkınca; zaruri olarak iş, ilimden çıkar. Gaybden şehadete ve huzura müncer olur.

Şunun da bilinmesi yerinde olur ki,

Şühud ve huzur, rüyetten ve ihsasdan başkadır. Görmez misin ki, gözü zaif olanlara, açılıp yayıldığı zaman güneşin şuası görmek hilâfına zuhur eder. O durumda, böyle bir şey tahakkuk etmemiştir.

BİR TENBİH

Duman ile tahakkuk iki derecededir. Ve bu, hem ilme'l-yakine, hem de ayne'l-yakine şamildir. Bu mana, anlattığımız tahkike göredir. Şöyle ki:

Onunla tahakkukta, dumanın bütün noktaları aşılıp da son noktaya varılmadıkça; o ilme'l-yakindir. Zira, kalan her nokta, istidlali gerektiren bir hicaptır. Bütün noktalarda tahakkuk edilip de, son noktada nihayet bulunduğu zaman, istidlalden çıkılır. Çünkü, bütün hicaplar kalkar; o kimse için ayne'l-yakin sabit olur. Tıpkı dumanın kendisi gibi.

Bu manayı anla...

Hakka'l-yakin üzerine ne yazayım ki? Zira onunla, kemali ile tahakkuk, uhrevi hayata bağlıdır. Şayet ondan yana, dünyada bir nasip var ise, bu hasın hası kullara mahsustur. Buna göre enfüsi seyir, hakka'l-yakine benzer; onun indinde ilme'l-yakine dahildir. Enfüs dahi, onun önünde afak hükmündedir. Enfüse mütaallik huzuri ilim dahi, husuli ilimdir. Bunun için eyne'l-yakin, afakin ve enfüsün

ötesindedir. Ne var ki, böyleleri azdır.

HATİME-İ KASENE

Hüsn-ü Cemal-i Muhammedi beyanındadır. Onların sahibine salât ve selâm olsun. Ki bunlar, alemlerin Rabbinin mahabbetine mütealliktir. Resulullah Efendimiz, şanı yüce alemlerin Rabbinin mahsubu olmaya bu cemal ile ermiştir.

Bilesin ki,

Yusuf (as) peygamber kendisinde bulunan sabahat ile Yakup (as) peygamberin mahbubu olmuş ise de; lâkin, Hatemü'r-rüsül Resulullah (sav) Efendimiz kendisindeki melâhatı ile, yerin ve semaların halikının mahbubu olmuştur. Daha önce de anlatıldığı gibi, Allahu Teala, onun şerefine yeri ve semayı yaratmıştır.

Şunun bilinmesi yerinde olur ki,

Resulullah (sav) Efendimizin yaratılışı, sair insan fertlerinin yaratılışına benzemez. Hatta, onun alem fertlerinden herhangi birinin yaratılışı ile de münasebeti yoktur.

Resulullah (sav) Efendimizde, unsuriyet yaşantısı olmasına rağmen; kendisi yüce Hakkın nurundan yaratılmıştır. Bu devlet, ondan başkasına müyesser değildir. Nitekim, Resulullah (sav) Efendimiz, bu manada şöyle buyurdu:

"Allah'ın nurundan yaratıldım."

bu inceliğin beyanı, daha önce de, anlatıldığı gibi şöyledir:

Sekiz hakiki vacibiyet sıfatları, her ne kadar vücup dairesine dahil olsa

dahi; lâkin, Hazret-i Zat'a ihtiyacı bulunduğundan, kendisinde imkân rayihası vardır.

Hakiki kadim sıfatlarda imkân rayihası mecali olduğuna göre; izafi olan vacibiyet sıfatlarında imkân sübutu bulunması evlâ yoldan olur. Onun kıdeminin olmayışı, onun imkâna bağlı olduğuna ilk delildir.

Açık keşifle şu malum oldu ki: Resulullah (sav) Efendimizin hilkatinin neş'et ettiği imkân, vacibiyet sıfatlarına mütaalliktir. Diğer alem fertlerinde bulunan, bu imkân değildir. Dikkatli bir nazarla, mümkinat alemi sahifesi mütalaa edildiği zaman; Resulullah (sav) Efendimiz vücudu, orada müşahede edilmemektedir. Zira, Resulullah (sav) Efendimizin hilkat menşei ve imkânı mümkinat aleminde değil bu alemin fevkindedir. Bunun için, onun gölgesi yoktur. Çünkü, şehadet aleminde bulunan her şahsın gölgesi, kendisinden daha lâtiftir. Alemde, Resulullah (sav) Efendimizden daha lâtifi olmayınca, onun için gölge nasıl tasavvur edilir?

Şimdi dinle,

İlim sıfatı, hakiki sıfatlardan olup harici mevcut dairesine dahildir. Ona izafet arız olup da icmali ilim ve tafsili ilim üzerine bölünür ise, meselâ bu bölümler, izafi

sıfatlardan olup nefsi emr (işin özü) mertebesine dahildir. Bu dahi, izafi sıfatların karargâhıdır.

Bu durumda müşahede edilen izafi şifalardan olan icmali ilim, bir nur olduğudur; bu unsuri hayatta zuhura gelmiştir. Amma sulplerden akıp müteaddid rahimlere geldikten sonra... Böyle olması, bazı hikmetler ve maslahatlar iktizasıdır. Hem de, en güzel kıvamda olan insan suretinde.

-MUHAMMED ve AHMED... olaraktan da isimlendirilmiştir.

Şimdi anlatılacakları iyi dinlemek gerek:

İcmal babında anlatılan kayd, her ne kadar mutlak ilmi mukayyed kılar; onu hakikattan izafete çıkarırsa da, lâkin, bu bölünmeden dolayı onda bir ziyadelik asla hasıl olmaz. Kesin olarak, onu hiçbir şey kayd altına da almaz.

Çünkü, ilmin icmali, ilmin kendisidir; ondan başkaca fazladan bir şey değildir. Yani ilme munzam olaraktan... Fakat, ilmin tafsili böyle değildir. Zira, böyle bir şey, çokça cüz'iyatı iktiza eder ki, tafsil tasavvur edile..

Şu kayda şaşılır ki, ıtlaka mazhar olmuştur.

Şu mukayyede de şaşılır ki, mutlakın kendisi olmuştur.

Bu gibi letafetin, mutlak ilimde mülâhaza edilmesi yerinde olur. Yani zata nisbetle... Zira bu durumda mümkündür ki, ilim, alimin ve malumun kendisi durumunda buluna... Tıpkı huzuri ilimde olduğu gibi.

Ancak, diğer sıfatlar böyle değildir. Zira, onlarda böyle bir kabiliyet yoktur. Zira kudret, kadirin ve makdurun aynı olmaz. İrade dahi, aynı şekilde müridin ve muradın kendisi olmaz.

ilmin, alimin zatı ile ittihadı ve onda izmihlali vardır. Böyle bir şey, ondan başkasına yoktur.

İşte, yukarıda anlatılan manadan; AHMED'in EHAD'e yakınlığı idrak edilmelidir. Zira, bunlar arasında vasıta, ilim sıfatıdır. Bu ilim dahi, onun matlub ile ittihadıdır. Böyle olunca, onda hicab olma durumu nasıl bulunsun!..

Daha ilerisi, ilimde hüsn-ü zati vardır; bu zati hüsün, başkasında yoktur. Yani sıfatlar arasında.

Üstte anlatılan mana icabı olarak; bu Fakir'in kanaatına göre; yüce Hak katında, sıfatların en sevileni ilim sıfatıdır.

Onun hüsnünde, (yani ilmin lâkeyfiyet şaibesini olduğundan; his onu idrakten yana kusurludur. Bu hüsnün, tam yüzü ile idrak edilmesi, ahiret hayatına bağlıdır. Ayrıca orası rüyet yeridir.

Âllahu Teala'yı gördükleri zaman; MUHAMMED'in cemalini de idrak ederler. Ona salât ve selâm olsun.

Bu dünya hayatında, Yusuf (as) peygambere güzelliğinin her ne kadar üçte ikisi verilip kalanı herkese dağıtılmış ise de; lâkin, ahiret hayatında güzellik, o Hüsn-ü Muhammedi'dir, cemal, o cemal-i Muhammedi'dir. Ona salât ve selâm olsun.

Çünkü o, yüce Sultan Hakkın mahbubudur (yani sevmiş olduğu zattır)

Sonra.

Başkalarının hüsnü için; ilim sıfatının (yani Resulullah (sav) Efendimizin) hüsnü ile nasıl bir ortaklık olabilir!.. Zira, matlupla ittiadı vasıtası ile; onun hüsnü aynen matlubun hüsnüdür. O sıfattan başkasına böyle bir ittiad olmayınca, bu hüsnü de onda yoktur.

Hilkat-ı Muhammediye; hüduş varlığına rağmen, yüce Zat kıdemine is-tinad etmektedir. Onun hükümleri dahi, zat vücubunda nihayet bulmaktadır. Onun hüsnü dahi, zat hüsnüdür. Şu cihetten ki: Onda hüsnün dışında bir şaibe yoktur. Mana böyle olunca, mahabbetin taalluk ettiği Mutlak Cemil olduğuna göre, o Sübhan Zat'ın mahbubu oldu. (Bunun bulunduğu mana şudur);

Allah cemildir; cemali sever."

Burada şöyle bir soru çıkabilir:

"...onları sever..."(5/54) mealine gelen ayet-i kerime manasına göre, Sübhan Hakkın mahabbeti, Resulullah (sav) Efendimizden başkasına da taalluk eder. Başkaları da, aynı şekilde, yüce Sübhan Zat'ın mahbuplarıdır. Mana bu olunca, başkaları hakkında dahi mevcut iken; mahabbetin Resulullah (sav) Efendimize tahsis edilmesinin manası nedir? Bu sorunun cevabında şöyle derim:

-Mahabbet iki kısımdır. Şöyle ki:

a) Sevenin zatına taalluku olan mahabbet (yani muhibbin).

b) Bir başka kısmı ise, onun zatından gayrına taalluk eder.

Anlatılan birinci kısım, zati mahabbettir. Ve bu, mahabbet kısımlarının en alâsıdır. Çünkü o, hiçbir şeyi, kendi nefsi kadar sevemez. Aynı şekilde, mahabbetten bu kısım, en muhkem ve en sağlam olanıdır. Sonra bu mahabbet, arızaların herhangi birinin gelmesi ile de zail olmaz.

Yine bu anlatılan kısmın taalluk ettiği, sırf mahubdur. Bunda, muhibbiyet şaibesi yoktur.

Amma ikinci kısım, üstte anlatılan manada değildir. Zira, bu arızidir. Zeval de kabul eder. Bunun taalluk ettiği, bir yüzü ile her ne kadar mahub olsa da; lâkin onda, müteaddid yüzlerden muhibbiyet vardır.

Resulullah (sav) Efendimizin hüsnü ve cemali; Hazret-i Zat hüsnüne istinad ettiklerinden, -bu mana daha önce de anlatıldı- zata taalluk eden birinci kısım, zaruri olarak, Resulullah (sav) Efendimize de taalluk eden birinci kısım, zaruri olarak, Resulullah (sav) Efendimize de taalluk etmektedir. Böylece Resulullah (sav) Efendimiz, mahabbet taalluku ile, zat gibi sırf mahub olmaktadır.

Anlatılan devlet, Resulullah (sav) Efendimizden başkasına müyesser olmadığından; zati hüsnünden yana nasipleri azaldığından, kendilerine ikinci kısım mahabbet taalluk etti. Kendilerini bir yönü ile mahub eyledi.

Mutlak mahbub Resulullah (sav) Efendimizdir. Zira o, muhibbin zatı gibi, daima mahbubdur.

Hissedilen mana şu ki:

Musa'da (as) Sübhan Hak için, mahabbetin ağır basması vardı ve bu mahabbet sebebi ile de, reis-i muhibbin (sevenlerin başı) olmuştu. İşte, sübhan Hakkın Hatemü'r-rüsül Resulullah (sav) Efendimize olan mahabbetinin misali de budur.

Bu Fakir, iki mahabbet denizine her ne zaman dalsa; ikisi arasında kuvvet ve zaaf itibarı ile değişiklik görmektedir. Yaratandaki mahabbeti, yaratılandaki mahabbetten daha şiddetli bulmaktadır.

"Muhakkak, Allah hizbi galip olanlardır."(5/56) mana hükmü de geçerli olup asla bir değişiklik zuhur etmez. Her iki mahabbet, adalet nizamında tartışılmış gibidir. İkisi de eşit gelmektedir. Aralarında kıl kadar ziyadelik ve noksanlık vaki olmamıştır.

Burada şöyle bir soru sorulabilir:

-Sofiyeye-i aliyye, hükmetmişlerdir ki; alem fertlerinin tamamı, ilâhi isimlerin mazharları ve tecelligâhlarıdır. Eşyanın hakikatlerinin dahi, o isimlerin aynı bulmuşlardır. İtikad etmişlerdir ki, eşya, isimlerin zılâlidir. Böylece alemin tamamını ilâhi isimlerin zuhuru kılmışlardır.

Mana üstte anlatıldığı gibi olunca; bazı isimlerin zuhurunu, Resulullah (sav)

Efendimizin yaratılışına tahsis etmenin manası nedir? Ki bu, yukarıda anlatıldı.

Bunun için şöyle derim:

-Sofiyeye katında eşyanın hakikatları, ilâhi isimlere ilmi suretlerden ibaret olan ayan-ı sabitedir. İlâhi isimlerin kendileri değildir. Bunun için demişlerdir ki:

-Bu alem, o ilmi suretlerin zuhurudur.

İsterse mecaz yollu:

-O, isimlerin zuhurudur, demiş olsunlar.

Hatta, onlara göre, bir şeyin ilmi sureti, o şeyin aynıdır, o şeyin benzeri ve misali değildir. Bu Fakir'in Resulullah (sav) Efendimizin yaratılışı hakkında demiş olduğu:

-İsm-i ilâhinin kendi zuhurudur, cümlesi:

-O ismin, ilmi suretinin zuhurudur manısa gelmez. Bir şeyin kendisi ile, ilmi sureti arasında çok fark vardır.

Görmez misin; bir ateş zihinlerde tasavvur edildiği zaman; onun aydınlatması nerede? Onun ışığı nerede? Ateşin kemal üzere olması, onun ışık verip aydınlatmasıdır. Onun ilmi suretinde, benzerinden ve misalinden başka bir şey yoktur. Akıl erbabı bu manayı ister kabul etsin; isterse etmesin. Hatta:

-O, ateşin aynıdır, demişlerdir.

Lâkin, bizim sarıh keşfimizde, aynı olmaya kail olmanın yalana çıktığı vardır. Ateşin ilmi sureti de, hariçte mevcut olanın benzerinden başka değildir.

Şu mana dahi hissien bilinir ki, her ne ki isimlerin ilmi suret zuhurudur; onun imkânı ve vücudu, alemin imkânı ve vücudu kabilindedir; o vücud için yüce Allah'ın san'atı ile vehim mertebesinde bir tahakkuk ve sebat tahakkuk etmiştir.

Daha önce anlatıldığı şekilde; Resulullah (sav) Efendimizin yaratılışındaki ilâhi ismin zuhur imkânı, izafi sıfatlar imkânı kabilindedir. Onun vücudu dahi, işin özünde, o sıfatların vücudu gibidir.

Resulullah (sav) Efendimizden başka hiç kimseye nazar ilişmedi ki, İlâhi isme zuhur yeri olsun. Ancak Kur'an-ı Mecid müstesna. Zira o İlâhi ismin kendi zuhurudur. Nitekim bu manadan, daha önce bir nebze anlattım.

Bu babda netice mana şudur:

Kur'an-ı Mecid'e ait zuhur menşei safat-ı hakikiyedendir.

Zuhur-u Muhammedi menşei ise, sıfat-ı izafiyedendir.

Üstte anlatılan mana icabı olarak, Kur'an-ı Mecid için:

-Kadimdir, mahluk değildir, dediler. Resulullah (sav) Efendimiz için de:

-Hadis ve mahluk diye anlattılar.

Kâbe-i Rabbaniye'nin muamelesi ise, anlatılan iki ismi zuhurdan daha hayret vericidir. Çünkü orada, tenzihi mana zuhuru vardır. Hem de, suretlerin ve şekillerin kisvesi olmadan.

Cümle yaratılmışlar tarafından kendisine secde edilen Kâ'be; taştan ve topraktan ibaret değildir. Ve o, bir tavan ve bir duvar da değildir. Faraza böyle bir durum olmasa dahi, yine Kâ'be Kâ'be olarak hali üzere kalır ve kendisine secde edilir. Orada bir zuhur vardır; amma asla bir suret yoktur. Ve bu mana, acayıpler acayibi bir şeydir.

Dinle, dinle...

Her ne kadar, Muhammediyete has devlete hiç kimsenin iştiraki yok ise de; lâkin şu kadarına eritir. Şöyle ki:

O devletten bir bakiye kalmıştır ki bu, yaratılıp tekmil edildikten sonradır; kendisine hastır. Ona ve âline salât ve selâm olsun. Ta ki, keremli zatların

sofrasında bulunanlardan arta kalan, hizmetçilere bir nasip ve hisse ola... Bu dahi, onun ümmetinden birine verile... Onun yuğurulan çamurundan kılına... Ve tebaiyeti, verasesi ile; ona has olan devlete ortak edile... Ona ve âline salât ve selâm olsun.

Bir mısra:

Ne zorluğu o işte, olunca keremlilerle...

Üstte anlatılan bakiye, Adem'in (as) çamurundan kalan bir bakiye olup hurmanın yaratılması içindir. Nitekim, bu manadan, Resulullah (sav) Efendimiz şöyle buyurdu:

"Ammeniz (halanız) hurmaya ikram ediniz; zira o, Adem'in bakiye çamurundan yaratıldı."

Bir mısra:

Yerin ne nasibi var, keremlilerin kadehinden...

Burada şöyle bir şey sorulabilir:

-Şeyh Muhyiddin b. Arabi k.s. ve ona tabi olanlar, Hakikat-ı Muhammediye'yi, hazret-i ilim icmalinden kılıp onun için demişlerdir ki:

-Taayyün-ü evvel ve tecelli-i zatidir.

Bunun üstünü dahi, lâtaayyün olan Hazret-i Zat-ı Baht olarak bilmişlerdir. Halbuki sen onu, ilimden bir kısım kılıp izafi sıfatlara dahil ettin. Ki o, izafi hakiki sıfatlardan alttır. Bunun tevil yönü nedir?

Bunun için Şu cevabı veririm:

-Şeyh Muhyiddin b. Arabi k.s. hariÇte bir mevcudun vücuduna kail olmamaktadır. Yani mücerred Zat-ı Ehadiyet dışında... Hakiki olsa dahi, ilim dışında sıfat vücudunu sabit görmemektedir. Böyle olunca, zaruri olarak ona göre taayyün-ü evvel, icmali ilim olmaktadır. Sıfatların sübutunu da bundan sonra tasavvur eder. Zira, onların sübutu, ilim sıfatının teferruatı arasında sabittir. Bu durumda, ilim dışında onlann sübutuna kail olmaz. Böylelikle, ilim her Şeyden daha önde olur; bütün kemalâtı dahi cami bulunur.

Fakir'in indinde keŐfolunana gelince, durum Şudur:

Sekiz hakiki sıfat, zat gibi olup hariÇte mevcuttur. DeŐiŐik olma durumu, ancak merkezietin oluşu ve olmayıŐına göredir. Nitekim bu mana daha önce de geÇti. Bu manaya kail olmak, ehl-i sünnet ve'l-cemaat görüşüne de uygundur. Allah onların ŐalıŐmalarını Őükranâ lâıyk eylesin. Onlar demişlerdir ki:

-Sıfatların vücudu, zatın vücudu üzerine zaidir.

Mana üstte anlatıldıŐı gibi olunca; taayyün-ü evveli, icmali ilimden ibaret kılmanın manası yoktur. Hatta taayyün itlakının dahi mecali yoktur.

Bütün sıfatların en önce olanı, hayat sıfatıdır; ilim sıfatı ona tabidir. İlim sıfatını onun üzerine takdim etmek tasavvur edilemez. Bilhassa, ilme bir kayd munzam olur ise... Zira, böyle bir durum, mutlak ilimden daha dün olup izafeyete dahildir. Nitekim, bu mana daha önce de anlatıldı.

Şayet şöyle derlerse:

-İcmali ilim, taayyün-ü evveldir.

Kabul edilir yeri yoktur. O zaman bunun taayyün-ü sanisi dahi tafsili ilim olur.

Bir başka soru da şöyle olabilir:

-Şeyh Muhyiddin b. Arabi k.s. demiştir ki:

-İcmali ilim, Hakikat-ı Muhammediye'dir.

Onun zuhuru içinde, bu dünya hayatında olacağına inanmıştır. Onun bu zuhurdan muradı, ismin kendi zuhuru mudur? Yani senin de kail olduğun gibi. Yoksa o ismin suret zuhuru mudur? Yani sair mümkünatta olduğu gibi.

Bunun için şu cevabı veririm:

-Onun muradı, ismin suret zuhurudur. Zira, onun indinde taayyün-ü evvel, taayyün-ü ilimdir. Allah sırrının kudsiyetini artırsın.

Sonra o, iki taayyün için

-Taayyün-ü ilmi demiştir. Kalan üç taayyün için de:

-Harici taayyün demiştir. Taayyün-ü ilmi o ilim sureti şanıdır ki, bunun için zatın aynı olduğuna kail olmuştur. Yani hariçte.

Bunun suretini dahi ilimde isbat eylemiştir. Bu ilmi suret dahi, Hakikat-ı Muhammediye olup bu dünya hayatında zuhur etmiştir. Yani İnsaniyet-i Muhammediye suretinde...

Hulâsa, her makamda bir zuhur vardır ki, bu zuhur, Şeyh Muhyiddin b. Arabi k.s. katında ilmi suret zuhurudur; isterse, şanı yüce Vacib Zat'ın sıfatları olsun. Halbuki, ona göre, sıfatların ilim dışında vücudu yoktur. Yine ona göre hariçte, Zat-ı Baht'tan başka mevcut yoktur.

Şöyle sorulabilir:

-O mertebede; ilmin, alimin ve malumun ittihadı vardır. Bunun hâsılı ise, huzuri ilimdir. Orada, ismin suretine mecal yoktur. Çünkü suret husulü, ancak husuli ilimdedir. Huzuri ilimde ise, hazır olan malumun kendisi olup sureti değildir.

Bunun için şöyle derim:

-O mertebe, ZAT-I BAHT mertebesi değildir. Bu sebeple onun için:

-Taayyün-ü evvel, tenezzül demiştir. Yani hariçte mevcut olamayınca, onun için ilmi sübut mutlak gerekli olur. Bu manadan ötürü de:

-İlmi taayyün demiştir, ilmi sübut için de, malumun sureti gereklidir.

Üstteki beyandan da anlaşılacaktır ki, huzuri ilimde dahi, aynı şekilde, malum için bir suret vardır; hem de malumun kendisi mevcut olması ile... Zira hazır, halis malum olan değildir. Elbette ona itibar düşmüş ve kendi olmaktan çıkarıp surete getirmiştir.

Üstte anlatılan inceliği herkesin fehmi kavrayamaz. Lâkeyfi manada bir vusul ile, ZAT-I BAHT'e ulaşmayan, bu inceliği idrak edemez.

Sübhanellah... Benim gibi son gelen aciz Fakir'in ne gücü ve kudreti vardır ki, büyük Ulü'l-Azam enbiyanın maarifinden kelâm etsin. Hem de,

Hatemü'r-rüsül Resulullah (sav) Efendimizin bi'seti üzerinden bin sene geçtikten sonra. Maadın üstünlüğünde, mebde kemalâtı inceliklerinden beyanda bulundu.

Bir şiir:

Amma şahım yüceltti, makamımı yerden;

Onunla ayda, yıldızda ayıldım birden...

Şiirin devamı:

Ben bir bahçe gibiyim, oraya bahar;

Bulutlarından zülâl yağmurlar yağar;

Bin tane dilim olsa senaya dursam;

Ona inifalden başka neyim artar?..

Bir ayet-i kerime meali:

"Allah'a hamd olsun ki; bunu bize hidayet eyledi. Allah bize hidayet etmeseydi; kendiliğimizden bunun yolunu bulamazdık. Rabbimizin resulleri gerçeği getirdi."(7/43)

Hatırımda idi ki, hadis-i şerifte gelen SABAHAT ve MELAHAT üzerine bir şeyler yazayım. Bu manada Resulullah (sav) Efendimiz şöyle buyurdu:

"Kardaşem Yusuf pek SAHİB hem de pek MELİH'im..."

Ve bu babda, remz ve işaretle kelâm edeyim. Lâkin, gördüm ki, remz ve işaret esas maksadı anlatmaktan yana kusurludur. Dinleyenler dahi, onu idrakten yana acizdir.

Kur'an-ı Kerim'in mukattaat harfleri bütününüyle remizler ve işaretlerdir. Yani muhib ile mahbub arasında bulunan ince sırlara ve hakiki hallere... Lâkin, onları anlayan kim, idrak eden kim?

Rasihun ulemanın hükmü, Habib-i Rabbi'l-aleminin hizmetçileri ve köleleri hükmüdür. Haddizatında bunların o manalara bir ittılâı vardır. Amma hizmet edenlerin, hizmetini gördüklerine dair gizli sırların ne kadarına muttali olmaları caiz ise o kadar. Hatta, hizmeti görülene tebaiyet yolu ile hadim ile mahdum arasında bir muamele dahi olabilir. Hatta onun uyduluğu ile kendine has devlete hizmet edenin bir iştiraki dahi olur. Ne var ki, bu beyandan yana bir nebze anlatacak olsalar; hainlerden olurlar ve kendilerini helake götürürler. Bu durumda, onlar hakkında, Ebu Hüreyre'nin (ra) dediği manada:

-Kat'ı bel'um... (boğaz kesilmesi) doğru olur. Burada şu mana geliyor:

"Sinem daralıyor; dilim dönmüyor."(26/13)

Dua makamında bir ayet-i kerime meali:

"Rabbimiz, bizim işimizdeki taşkınlığımızı ve günahlarımızı bağışla; ayaklarımıza sebat ver. Kâfirler kavmine karşı bize yardım

eyle."(3/147)

Selâm size hüdaya ittiba eden diğerlerine. Mütabaat-ı Mustafa'ya
"tutunanlara.

Ona, âline ve ebrar muttaki ashabına salâtlar.
